

Dr Stanko Anić

MJESTO PRIRODNIH ZNANOSTI, FILOZOFIJE I PSIHOLOGIJE U KATEHEZI

Kad govorimo o naviještanju Božje riječi, svaki put spominjemo Boga kao središte svega nastojanja i glavnog pokretača svega djelovanja. Radi se o istinama i životu koji nadilazi ljudske sile. U programiranju Naviještanja pozivamo se na način kako se Bog objavljivao ljudima. U Objavi nam se Bog prikazuje kao najbolji kateheta. On preko Objave oblikuje svoje kraljevstvo u vremenu i prostoru.

Za ispravno poznavanje Božje poruke, trebamo poznavati i svijet u koji je došla sama poruka. Prirodne znanosti, kao sustavno proučavanje svijeta koje čovjek formira razotkrivajući zagonetnu prirodu, daju nam svoj pozitivni doprinos u raspravi o položaju i pozivu čovjeka u sveukupnoj stvarnosti.

Sveti je pisac u Bibliji donio uz poruku Božju i znanstvene spoznaje svojeg doba. Tih je spoznaja bilo toliko da su zbog izuzetnog autoriteta — jer su napisane u sklopu Božje riječi — u jednom povijesnom razdoblju djelovale čak i kočničarski. Pri pojavi prvih jačih znanstvenih radova, nužno je došlo do preispitivanja znanstvenih dostignuća. Koper-
nik i Galilej, iako duboko religiozni ljudi, opazili su da stara slika svijeta koju su smatrali da je u skladu s Pismima, ne odgovara više. Danas imamo njihove slučajeve kao vrlo zanimljive povijesno-znanstvene probleme, koji ponekad zadiru i u samu ispravnost crkvenog Učiteljstva.

Prirodne znanosti i kateheza

Religijski pogled na svijet ide za tim da omogući čovjeku sintezu svega. U tom nastojanju mora naći svoje mjesto i proučavanje ovoga svijeta. On je predmet proučavanja prirodnih znanosti. Stoga logično slijedi da kateheta, kao učitelj vjere, mora poznavati i njihovu problematiku. Ne zato da bi držao predavanja iz fizike, biologije ili neke druge pozitivne znanosti, već zato da bi što bolje izložio vjersku problematiku i uočio granice jednih i drugih.

U našem povijesnom momentu vrlo je važno dobro uočavanje tipično vjerske i prirodnoznanstvene problematike. Zbog nekih prebrzih poteza crkvenih foruma u povijesti, nastoji se diskvalificirati samu Crkvu. Kateheta će morati biti upućen u opće linije moderne znanosti, barem što se tiče njihovog teoretskog dijela i krajnjih dostignuća, da

bi mogao, posebno kad se radi o srednjoškolicima, upriličiti odgovarajuće kateheze ili bilješke o vezama znanosti i vjere. Kad se učenici po prvi put susreću sa znanstvenim istinama, postoji opasnost da se zaustave na pozitivnim istraživanjima i dostignućima i da se s tim zadovolje u intelektualnom i životnom pogledu. Mnogi žele naglasiti da se Crkva u dva navrata odrekla prirodne znanosti, kad je god. 1616. i 1633. inkvizicija sudila Galileju. Galilej je odmah postavio znanstvene i vjerske istine na pravo mjesto kao praktični i kulturni katolik. »Priroda je poput Sv. pisma, izravno objavljivanje Boga; dapače, ono je riječ, a ona je djelo Božje, izvršiteljica naredaba Božjih'. Biblija je svrhunaravna nauka, koja određuje one istine praktično-religioznog reda što su potrebne za vječno spasenje duše, a koje ljudski razum ne bi mogao nikada postići drugim putem. Priroda međutim sadrži u sebi onu istinu, za čiju je spoznaju Bog dao čovjeku upravo 'senso, discorso, intelletto', i svaka bi objava svrhunaravna ili nadrazumska bila potpuno suvišna. Ove dvije istine, ona vjerska i ona znanstvena ne mogu se protusloviti jer proizlaze iz istog božanskog izvora.«¹

Ako kateheta nastupa prema učenicima sa spoznajom jedne i druge istine i za sebe je riješio njihov problem zajedničkog izvora, onda već samim tim pokazuje primjerom da u životu ne treba da dolazi do sukoba između jedne i druge istine. Na taj se način postavljaju čvrsti temelji za daljnju nadogradnju osobnih životnih sinteza znanstvenih i vjerskih vrednota kod samih učenika. Ako kateheta ne bi bio uvjeren u ispravnost ovih pogleda, ili kad ne bi znao osobno spojiti znanost i religiju, kad bi za njega to bila dva protuslovna područja, onda ne bi mogao iskoristiti velike mogućnosti što mu ih pruža moderna znanost pri upoznavanju ljudskog poziva na svijetu.

Razvoj moderne znanosti je tako nagao i velik, da ga je teško pratiti i ljudima koji se ex professo njome bave. Da bi kateheta odgovorio svojem pozivu u ovoj stvari, potrebno je da se izdaleka na to pripravlja.

Naše srednje škole moraju biti na zamjernoj visini. Učenici moraju da se svojski zalažu pri studiju pozitivnih znanosti koje će kasnije u filozofiji nešto bolje teoretski obraditi, pa će se u svećeničkom apostolatu moći služiti stečenim znanjem. Kad je svećenik postigao u svojem osobnom životu sretnu sintezu obadviju istina i u nastupu odražava sigurnost i okretnost, moći će zadovoljiti potrebe učenika. »Buđenje inteligencije stvara u dječaka veoma živu želju i nezadrživi čar radi postizanja novih spoznaja i iskustava, on postaje, kaže Trstenjak 'fanatik istine'.«²

Mladi čovjek želi živjeti punim životom i zato teži za jasnim pogledom na svaku stvar nastojeći da sve riješi. U tom mu može pomoći prijatelj koji poznaje probleme što ga muče i hoće da mu pomogne. U

¹ P. Lamanna, *Storia della Filosofia*, Firenze 1961., III, str. 23.

² G. Lorenzini, u *Questioni di psicologia*, Aspetti religiosi, Brescia 1962., str. 584.

spoznaji istine morat će ga upozoriti na ograničenosti ljudske sposobnosti prodiranja u stvarnost. To će ga mučiti, ali kad mu prikaže da je Bog jedina potpuna Istina, neće mu biti teško prihvatiti vlastitu ograničenost.

Da bi rastao u vjeri, mladi čovjek mora zadovoljiti svoje intelektualne potrebe. On uči u školi prirodne znanosti i često puta, kako već znamo iz vlastitog iskustva, priručnici su usmjereni protiv više stvarnosti čovjeka, posebno njegove duhovnosti i poziva na zemlji. Pio XII se jednom izrazio u jednom govoru studentima: »Znanost je izvrsno vino, koje ponekad vrlo lako udari u glavu.«³ Znanstvene spoznaje trebaju omogućiti učeniku da se slobodnije kreće ovim svijetom, da poraste u svojem čovječstvu. Zato je od velike pedagoške važnosti da se mladi čovjek zna služiti znanstvenim spoznajama kao pomagalicama pri svojem osobnom napretku i snalaženju u životu. U tom poslu kateheta, kao predstavnik vjerskih vrednota, treba mu u mnogome pomoći i učenik ima pravo na tu pomoć.

Filozofija i kateheza

Od znanstvenih spoznaja potrebno je prijeći na šire i dublje filozofske spoznaje. U tom smislu je rekao isti Pio XII: »Od eksperimentalnih spoznaja prijeđite na istine filozofije, koja je temelj svakog znanja.«⁴

Stari su poznavali samo jednu znanost o svijetu, filozofiju. Čak su i prvaci prirodne znanosti, kao Galilej, smatrali da pišu filozofiju. Kad se konačno prirodna znanost otcijepila od filozofije i pronašla svoj predmet i svoju vlastitu metodu, činilo se da se više nikada neće spojiti s filozofijom i da su to dva potpuno različita područja djelatnosti. Međutim, danas smo svjedoci da je moderna znanost toliko napredovala, da »njezina uloga može biti odlučujuća za sreću ili nesreću čovjeka, konačno je srušila mit o zasebnoj prirodnoj znanosti koja bi mogla dostajati samoj sebi... što ćemo reći na to, nego da se znanost utječe metafizičkoj svjetlosti, viziji svijeta i čovjeka, svjetlu razuma.«⁵ Danas, kad na svakom koraku susrećemo ljudske tvorevine, jer bez tehnike se ne može zamisliti suvremeni život, moramo se povjeriti instrumentima, i opet dolazi razum i umijeće u prvi plan, fizičari ne mogu bez teoretske fizike, pomalo se metafizička razmatranja vraćaju na svoje mjesto.

»Još prije stotinu godina gledala se stvarnost u izlasku sunca onakva kakva jest; u međuvremenu je dokazano da je to obmana, i mi više ne možemo vjerovati svojim očima. Danas smo dospjeli dotle da se čitavi

³ Pius XII, *Opera omnia*, Vaticana 1963, III, str. 55.

⁴ Pius XII, *Opera omnia*, Vat., 1958, XIX, str. 64.

⁵ J. — M. Aubert, *Philosophie de la nature*, Paris, 1965., str. 7.

vidljivi svijet pretvorio u more obmana; zavjesa za zavjesom je padala tako da vjerujemo kako se konačno nalazimo pred posljednjom zavjesom stvarnosti, po kojoj još samo promiču sjenke elektrona, sablasne i jedva shvatljive. Ovdje ima posljednju riječ razum koji misli, svijet se iz prednjeg plana promatranja povukao u pozadinu misli.«⁶ Vraćamo se iz pozitivnog promatranja prirode razumskim projekcijama i zaključcima na temelju pozitivnih datosti. Filozofija kao čisto razumsko proučavanje stvarnosti jest tipično teoretska znanost. Danas znamo da je svaka znanost teoretska. Čak i praktične discipline pretpostavljaju izvjesno teoretsko poznavanje i spoznaju radnih pravila. Filozofija zalazi svugdje. Pojedine znanosti se bave proučavanjem svojih odgovarajućih predmeta, a filozofija obrađuje one probleme koji se mogu pronaći svugdje, ali nisu predmet posebnog zanimanja nijedne druge znanosti. Ona nam omogućuje da oblikujemo jedan opći pogled na stvari i život, te nas time vodi mudrosti. Nekoć su je i zvali mudroslovlje.

Kateheta će se filozofijom služiti kao pomoćnom znanosti. Da bismo iznijeli neku nauku, moramo je lijepo i logički znati izložiti, pravilno upotrebljavati odgovarajuće pojmove, a to će sve omogućiti ispravno poznavanje filozofije. U šumi raznih suprotnih mišljenja i ideologija, morat ćemo kritički znati ocijeniti pravo od krivog zaključivanja, probabilno i hipotetično od sigurnog i logičkog. Zato sam uvjeren u to, da svaki kateheta mora poznavati osnove zdrave filozofske misli i da treba poznavati kršćansku filozofiju. Djeci osnovnih škola nije potrebna posebna filozofska naobrazba, jer djeca primaju istine autoritativnim načinom, prihvaćaju i nasljeđuju starije. No kad je red da se drže kateheze srednjoškolcima, tu već dolazi do buđenja inteligencije i pravilno filozofsko usmjerenje ne smije izostati.

Mladi čovjek sada preispitiva sve životne vrijednosti, često puta je nedosljedan, mijenja se, i zato treba da mu kateheta zdravo postavi i uokviri svaki problem u cjelokupnoj životnoj i misaonoj problematici. Tu filozofija dolazi u prvi plan i tu ona vrši ulogu »službenice teologije«, kako su je skolastici nazvali. Ona mora biti široko zastupljena. Mladom čovjeku treba dobro i što je moguće jasnije prikazati ulogu vjere u ljudskom životu, odnosu čovjeka prema Bogu i vrijednost one novosti što ju je Krist donio svojim Otkupljenjem i pruženom šansom spasenja. Trebat će ga zainteresirati za vjersku kulturu. A da bi neka stvar bila interesantna, mora biti zanimljiva. Trebat će otkriti težnje čovjeka za savršenošću i plemenitošću, pa će etički motivi naći svoje pravo mjesto u evanđeoskoj praksi i idealima. Etička visina osam blaženstava zasjat će mladim ljudima kao životni ideal i u isti mah jedino ispravna životna filozofija, koja je kadra uspostaviti mir i red bilo na individualnom, bilo na društvenom planu.

⁶ E. Grassi, u Pogovoru knjige W. Heisenberg, *Slika svijeta suvremene fizike*, Zagreb 1961., str. 129.

Psihologija i kateheza

Kad promatramo osobno vjersko doživljavanje u kršćanskoj praksi, morat ćemo se pozabaviti s psihološkim tekovinama moderne i suvremene psihologije. Od Wundt-ove »psihologije bez duše« do suvremenih personalističkih pravaca prošlo je relativno dosta vremena, a zbile su se i značajne promjene. Od običnog pozitivističkog promatranja i eksperimentiranja u području fiziologije, te formiranja tzv. »mentalne kemije«, došli smo preko Würzburške škole, Teorije Forme i modernih personalističkih pravaca do priznanja autonomne intelektualne i slobodne stvarnosti u ljudskoj osobi.

Nikakav odgoj u suvremenom svijetu ne možemo zamisliti bez pozitivnog doprinosa razvojne psihologije. Stoga će i vjerski odgoj primiti od nje veliku i korisnu pomoć. Nastojat ćemo iskoristiti psihološke rezultate, posebno onog dijela psihologije koji se bavi vjerskim životom ukoliko je psihičko djelovanje. »Religioznu psihologiju možemo shvatiti kao onaj dio psihologije ili kao onu pozitivnu znanost koja se primjenjuje u proučavanju vjerskog iskustva ili religioznog fenomena ukoliko je psihička aktivnost.«⁷

Psiholog ne može promatrati utjecaj svrhunaravne milosti u ljudskom životu ukoliko je svrhunaravni doprinos. Ipak može imati uvida u vjersko proživljavanje čovjeka vjernika, jer je to psihički čin. »Psihologija je sada u stanju, piše Lorenzini, da ustvrdi postojanje religioznog raspoloženja kod čovjeka: ovo počinje da se otkriva u prvim godinama života, ali ga treba uzdržavati da se razvije i postigne punu zrelost pomoću odgoja, kako se uostalom zbiva sa svakim psihičkim elementom koji je u stanju da se razvija.«⁸

Kateheta kao učitelj vjere trebat će pronalaziti način i sredstva da podržava ovo raspoloženje, posebno će nastojati da djeca primaju pozitivni vjerski utjecaj od svojih roditelja, da bi se vjersko raspoloženje harmonički i bez naglih skokova razvijalo do zrelog i punog samoodgovornog vjerskog proživljavanja u zreloj dobi. Psihološki bi bilo potpuno krivo prepustiti vjerskim osjećajima da se razvijaju potpuno autonomno, bez ikakvog utjecaja sa strane. Svaka ljudska sposobnost mora imati odgovarajuća sredstva da se razvije do punine i zrelosti.

Mala Helen Keller je sama, u desetoj godini života, došla do zaključka da je neko biće više od ljudi učinilo nebo i zemlju, a kad joj je odgojiteljica na njezin zahtjev obrazložila da je to Bog, njezinu je dušu obuzela velika radost. Pomoć starijih je neophodno potrebna.

U zadnje se vrijeme mnogo govori o vjerskom osjećaju. Kao takav priznat je i od našeg Ustava. No znamo da se religiozno uvjerenje i praksa ne temelje samo na osjećajnosti. »Na početku vjerskog osjećaja uvijek se nalazi jedna vjerska ideja.«⁹

⁷ G. Lorenzini, n. d., str. 566.

⁸ Isto mj., str. 580.

⁹ Isto mj., str. 564.

Vjerski odgoj predškolske djece i učenika osnovne škole vrši se uglavnom autoritativnom metodom. Djeca »primaju« vjerske istine. Usvajaju ih i nastoje nasljedovati starije u vjerskoj praksi i spontano postaju religiozna.

Psihologija djece je otkrila mehanizam dječje duše koja sve prima na jedan živi i konkretni način. Za dijete je sve živo. Kamen na putu o koji se spotaklo, živ je i kriv je u dječjoj psihi za njegov pad.

Razvojna je psihologija upozorila pedagoge na posebnu fazu prelazne dobi sa svim njezinim poteškoćama i nepredvidivim reakcijama. To je dob u kojoj se javlja pojačana funkcija inteligencije, težnja za samostalnošću i preispitivanjem svih vrednota što ih je dosada mladi čovjek takvima smatrao.

Prof. Lorenzini promatra »tri faze vjerskog razvoja mladosti: 1. faza vjerskog buđenja (preadulescenza), 2. faza razbistravanja (adulescenza) i 3. lagano i postupno utvrđivanje za vrijeme mladosti (giovinezza).«¹⁰ Kateheta će morati voditi računa o svim ovim fazama, ako bude želio imati bilo kakav uspjeh u katehezi sa osobama razvojne dobi. U pripravi za katehezu morat će paziti da iskoristi doprinos aktivne škole i da u kršćanskoj praksi pametno uklopi vjerske vrednote. Trebat će uvijek naglašavati praktičnu stranu kršćanske nauke i davati joj prvenstvo. »Religija nije samo misao nego i iskustvo: ovo je bitni aspekt religije, promatrane sa psihološkog stajališta.«¹¹ To znači da moramo naglašavati iskustvenu stranu Kristove poruke.

Polazimo s tvrdnjom da je Bog najbolji kateheta. On je preko divnih djela ljubavi odgajao ljude. Krist je činio pa učio (usp. Dj 1, 1). »Suvremenici, a posebno mladi ljudi, to su pozitivni duhovi i pomalo skeptici, osjetljiviji na poziv akcije nego na razvoj logike.«¹² U tu će svrhu vjersku pouku trebati osvjetliti praktičnim primjerima i omogućiti mladim ljudima da iskuse radost vjerskog iskustva u nekim liturgijskim funkcijama i djelima kršćanske ljubavi. U katehezi se »ne radi samo o vjerskoj pouci, tj. o događaju koji se zbiva među ljudima, nego o vjerskoj formaciji, tj. o događaju koji se zbiva između Boga i čovjeka, između Boga objavitelja i vjernika. Tako shvaćena, kateheza je uistinu, kako i mora biti, jedna kerigmatička služba.«¹³ Kateheta će nastojati pomagati mlade ljude da razviju svoj osobni vjerski život. Morat će paziti na njihovu osobnu pobožnost i čuvati se svakog »naturivanja« slobodnih pobožnosti. Praktične vjerske vježbe moraju biti odušak vjerskog zanosa i poleta mladih ljudi. Kako će kateheta ostvariti da se mladi ljudi spontano oduševljavaju za dobra djela, bilo pobožnosti bilo kršćanske ljubavi, to mu nitko ne može pozitivno iznijeti. Vjerski odgoj, kao i svaki drugi,

¹⁰ Isto mj., str. 585.

¹¹ R. Zavalloni, *Psicologia Pastorale*, Marietti, 1965., str. 174.

¹² Zavalloni, n. d. str. 514.

¹³ Isto mj., str. 510.

mora da bude u velikoj mjeri samoodgoj. Odgajanik prima odgojne vrijednosti na svoj osobni način, a kako se zbiva formacija subjekta, to se praktično ne zna.

Kateheta će nastojati da pomogne razvoju vjere kod učenika. On je »određen za službu vjere odabranih od Boga« kako reče sv. Pavao.

Kako ćemo oduševiti mladog čovjeka za pobožnost i vjersku praksu u ono teško doba razbistravanja? To će uvijek svakom kateheti predstavljati veliki problem. Skautski pokret je u tom pravcu nešto vrlo pozitivno. Radna škola će ovdje imati prvenstvo. Od njih samih doznat ćemo često puta ono što im najbolje odgovara. Akcije kršćanske solidarnosti i liturgijske funkcije, zajednički nastupi i mnoge druge praktične vježbe, koje će svaki kateheta na licu mjesta pronaći, bit će spasonosna sredstva da se njihova vjera razvije i sačuva.

Psiholozi su utvrdili jednu zanimljivu činjenicu u prelaznoj dobi — obraćenje. Pod tim pojmom podrazumijevaju »prijelaz od dječjih interesa na brige zrelosti. Pojam 'obraćenje' često u njihovim očima znači: religiozno iskustvo popraćeno zahtjevom za dubljim preuređenjem ponašanja. Kulminantna točka bi bila oko 16-te godine.«¹⁴ Mladi čovjek treba da doživi susret s Bogom, da povjeruje Bogu, a ne da samo »primi« vjeru. Ona postaje dio njegova psihičkog života. U protivnom slučaju, pri razbistravanju i preispitivanju vrijednosti iz djetinjstva, mladić napušta vjeru. Pojavljuje se napuštanje svake vjerske prakse.

Zavalloni navodi Guittarda i kaže: »Na temelju studija što ga je izvršio Guittard može se utvrditi kod mnogih subjekata da se progresivno udaljavanje i potpuno napuštanje religije zbiva upravo u ovom razdoblju života, koje je ipak za druge vrijeme žara pa čak i mističnih zanosa.«¹⁵ Trebamo imati na umu da je vjera milost i da je Bog daje onima koji je traže iskrena srca. Ukoliko kateheta služi milosnoj stvarnosti, utoliko mu je i služba kerigmatična.

Ipak, psiholozi naglašuju jednu važnu činjenicu, poteškoće mladih ljudi u moralnom pogledu. »Religija i moralnost u mladenačkom se životu nalaze u međusobnoj dubokoj povezanosti: poteškoće u opsluživanju moralnog zakona brzo se transformiraju u vjerske konflikte, jer religija nosi sa sobom moralne obaveze i u sukobu je sa svim onim što oskvrnjuje moral.«¹⁶ Jedna je anketa pokazala da su upravo moralni padovi bili krivi za napuštanje vjere u 55% slučajeva.

Što se tiče samih obraćenja, imamo ih dvije vrste: naglo i postupno. Mladi ljudi osjećaju potpunu promjenu svojeg života. Iz slušanja i nasljedovanja što su kao djeca vršili, nastoje organizirati svoj vlastiti svijet.

Zavalloni donosi rezultate ankete što ju je G. Nosengo izvršio s osobama od 14 godina. Priznali su da imaju labavu vjeru, nestalnu i slabo utemeljenu religiju, ali ipak da osjećaju potrebu koja ih nagoni na

¹⁴ Zavalloni, n. d., str. 458.

¹⁵ Usp. isto mj., str. 488.

¹⁶ G. Lorenzini, n. d., str. 592.

osobnu religiju.¹⁷ Način mišljenja se mijenja, osjećaju poteškoće moralne naravi, događaju se i moralni padovi, oko sebe često vide slabe primjere itd. U tim teškim prelomnim momentima potrebno im je razumijevanje i podrška više nego išta. Zato nije nikakvo čudo kad, zbog gore navedenih slučajeva, ne uspiju organizirati svoj vlastiti vjerski život bez negativnih posljedica.

Psihološka analiza može ukazati na mnoge pojave, ali ih ne iscrpljuje, a pogotovo ne rješava krize. Ona pronalazi i postavlja probleme, a detaljni studij bit će zadaća filozofije i teološkog istraživanja.¹⁸

Američki psiholog (protestant) E. T. Clark, ispitivao je vjerski život kod studenata raznih katoličkih i protestantskih koledža. Opazio je »da Katolička Crkva daje najslabiju proporciju vjerskog buđenja po jednom naglom i konačnom obraćenju (definite crisis). Naprotiv, daje veći procenat harmoničkog i pravilnog razvoja.«¹⁹

Ovo je jedno veliko priznanje katoličkom odgoju dotičnih zavoda od strane jednog pozitivnog istraživača.

Nas zanima kako ćemo održati mlade ljude na moralnoj visini, kako ćemo pozitivno iskoristiti psihološke doprinose u katehezi?

Znademo da ima momenata kad mlade ljude ne zanimaju vjerski problemi, odviše su zabavljeni drugim stvarima. Posebno je teško s učenicima srednjih škola. G. Allport kaže npr. »da su bivši učenici koledža jedan ili dva decenija po završetku studija postali religiozniji nego kad su bili u koledžu. Traženje religijskog smisla izgleda da raste s godinama.«²⁰ To je uglavnom za protestantsku sredinu.

S druge strane, znamo da mlade ljude treba kod nas uvažavati u kršćanske misterije, u život koji proizlazi iz živoga Krista. Vjernik treba pronaći način kako će čitavim svojim bićem proživljavati svoju vjeru. Mladi čovjek prelazi iz duhovnog usmjerenja, što ga je primio od starijih, u vlastito, osobno, vjersko angažiranje i prihvaćanje samoga sebe sa svim mogućnostima i ograničenjima.

Lijepim zapažanjem kateheta će uočiti životne promjene kod svojih učenika i nastojat će uz zajedničku pouku posvetiti neko vrijeme i pojedincu. Psihologijom se neće služiti u terapeutskom smislu nego u odgojnom, da uoči problem i da pruži odgovarajuću pomoć. U nekim slučajevima trebat će oprezno uputiti neki subjekt k savjesnom liječniku, psihijatru.

Snaga živog primjera još je aktualna. Dogmatsko s praktičnim treba ići skupa.

¹⁷ Usp. Zavalloni, n. d., str. 490.

¹⁸ Usp. G. Lorenzini, n. d., str. 567.

¹⁹ Usp. isto mj., str. 589.

²⁰ G. A., *Sklop i razvoj ličnosti*, Kultura, Beograd 1969., str. 392.

Zaključak

Psihologija našeg vremena može pružiti i pruža velike usluge vjerskom odgoju. No, ne treba se nadati da će nam psihologija nekim magičnim štapićem riješiti pastoralne odgojne probleme.

Moramo znati, da je moderna psihologija u svom začetku bila protiv nas i radila često protiv našeg učenja.

Posebno treba upotrijebiti oprez pri upotrebi psihoanalize, koja proučava tamna područja subjektivnog života. Neki psiholozi previše mehanički promatraju ljudsko djelovanje na temelju slijepog instinkta, prema kojem bi nesvjesno i podsvjesno bili glavni pokretači našeg duševnog života, pa dosljedno nestaje ili se umanjuje moralna odgovornost. Zato postoje neke tendencije da se iz moralke izbací pojam grijeha.

Pri ovakvim razmišljanjima moramo se sjetiti da je psihoanaliza nastala liječenjem bolesnih subjekata i ne smijemo zamijeniti patološko s normalnim i zdravim.

»Da bi pastoralno djelovanje odgovorilo aktualnim zahtjevima svećeničke službe, potrebno je da se poslužimo sredstvima našega vremena. Psihologija je jedno od njih i može se reći da je jedno od glavnih, kad se radi o ljudskom ponašanju.«²¹

U katehezi će psihologija imati vidno mjesto, posebno njezina didaktika, a koliko će je tko iskoristiti, to će uvijek zavisiti o osobnoj spremnosti samog katehete.

Pri širenju Kristovog kraljevstva moramo paziti na to da ono nije od ovoga svijeta, ali nije ni tuđe ovome svijetu. Ono je unutar svijeta, ali ga i nadilazi, jer kršćansko rješenje zagonetke ljudskog života ima svoje temelje i ciljeve iznad čovjeka.

---

²¹ Zavalloni, n. d., str. 25.